

บทที่ ๕

บทวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของไล บาบา

ไล บาบา กล่าวถึง สิ่งสูงสุดที่มีอยู่จริงในจักรวาลนี้ว่าคือ พรหมันหรือพระเจ้า เป็นเจ้า โดยการอ้างอิงถึงคัมภีร์พระเวทและอุปนิษิต พรหมันนี้เป็นสิ่งที่แผ่ซ่านแทรกซึมอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ อยู่เหนือร่างกายและจิตใจ อยู่พ้นสภาวะของการตื่น การฝัน และการหลับสนิท หรือเป็นสิ่งสัมบูรณ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับอาตมันนั่นเอง ความมีอยู่ เป็นอยู่ของสิ่งสูงสุด หรือพระเจ้า เป็นเจ้า หรือพรหมัน หรืออาตมัน หรือสิ่งสัมบูรณ์ตามทรรศนะของไล บาบานี้ เป็นรากฐานอันสำคัญสำหรับระบบปรัชญาพื้นฐานทั้งหมด รวมทั้งระบบปรัชญาการศึกษาของไล บาบาด้วย เนื่องด้วย เป็นทั้งจุด เริ่มต้นและจุดหมายปลายทางอันสำคัญสุดของคานชีวิตมนุษย์

ถ้ามีผู้ตั้งข้อสงสัยถามถึงความมีอยู่ เป็นอยู่ของสิ่งสัมบูรณ์ หรือพระเจ้า อันเป็นรากฐานทั้งหมดนี้ว่า จะมีความมีอยู่จริงหรือไม่? อะไรจะเป็นมาตรฐานในการพิสูจน์ความมีอยู่จริงของพระเจ้า? ถ้าพระเจ้าเป็นเจ้า เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ปรัชญาความคิดพื้นฐาน รวมทั้งปรัชญาการศึกษาของไล บาบา ก็จะไม่มีความหมายและสาระสำคัญอันใดเลย เนื่องจากสิ่งที่เป็นพื้นฐานไม่มีอยู่จริง การอธิบายขยายความสิ่งต่างๆ ต่อมาจากสิ่งที่ไร้สาระ จึงกลายเป็นสิ่งที่ไร้สาระตามไปด้วย ตามหลักการของ เหตุและผล อันเป็นที่ยอมรับกันอยู่โดยทั่วไป

ในประเด็นเรื่องความมีอยู่ของพระเจ้า เป็นเรื่องที่ได้มีการถกเถียงให้เหตุผลยืนยันความมีอยู่ และไม่มีอยู่ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของมนุษยชาติ เหตุผลที่สนับสนุนความมีอยู่ของพระเจ้าก็ยังมีข้อกังขา มีการถกเถียงโต้แย้ง และเป็นที่สงสัยอยู่เป็นอันมาก อาจจะเป็นไปได้หรือไม่ว่า สิ่งนี้อยู่ในแดนของความเชื่อ และศรัทธา หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความมี

อยู่ของพระผู้เป็นเจ้า เป็นสิ่งที่อยู่เหนือความเป็นเหตุเป็นผล เหตุผลไม่สามารถอธิบาย หรือให้ความกระจ่างแจ้งในสิ่งที่อยู่เหนือกว่าได้ ความเชื่อและศรัทธา เป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมชาติในตัวของมนุษย์ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยอมรับกัน สิ่งที่เราคิดว่าเรารู้ เราเข้าใจหลายอย่างในชีวิตประจำวันของเรา ก็มาจากความเชื่อและความศรัทธา เช่น เรื่องแรงโน้มถ่วงของโลก สิ่งของต่างๆที่เราโยนลงจากที่สูงย่อมจะต้องตกลงสู่ที่ต่ำเสมอ แรงโน้มถ่วงทำให้หน้าต่างไหลลงสู่ที่ต่ำ นักวิทยาศาสตร์ได้บอกกฎของความโน้มถ่วงให้แก่เราเช่นนั้น มีคนเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยเห็นความโน้มถ่วง ไม่เคยสัมผัส หรือเข้าไปพิสูจน์ความมีอยู่จริงของแรงโน้มถ่วง พวกเขาเชื่อและยอมรับในการพิสูจน์ของนักวิทยาศาสตร์ ในจำนวนคนที่เชื่อและศรัทธานักวิทยาศาสตร์นี้ ก็ยังมีอีกหลายคนที่เราจะต้องยอมรับว่า พวกเขามีความสามารถไม่เพียงพอในขณะนี้ที่จะใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ความมีอยู่จริงของแรงโน้มถ่วง แต่เขาสามารถที่จะดำเนินชีวิตประจำวันต่อไปได้ เป็นปกติ ถ้าเพียงแต่เขาเชื่อและศรัทธาในกฎของแรงโน้มถ่วงนี้เท่านั้น

นอกจากนั้นแล้ว สิ่งใดก็ตามที่เราไม่อาจใช้ประสาทสัมผัสพิสูจน์ถึงความมีอยู่จริงของสิ่งนั้นได้ ก็มีได้หมายความว่า สิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง เรื่องของแรงโน้มถ่วงก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง การยอมรับความมีอยู่จริงในเรื่องแรงโน้มถ่วงของนักวิทยาศาสตร์ ไม่อาจใช้ประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียวพิสูจน์ความมีอยู่ของแรงโน้มถ่วงได้

ถ้าจะกล่าวไปแล้ว การมีความเชื่อและศรัทธาก็ เปรียบเหมือนการปรับความถี่ของคลื่นวิทยุในเครื่องรับวิทยุนั่นเอง ถ้าเราต้องการรับฟังข่าวสารจากสถานีวิทยุจุฬาฯ เราก็จำเป็นต้องปรับคลื่นความถี่วิทยุในเครื่องรับของเราให้ตรงกับความถี่เอฟเอ็ม ๑๐๑.๕ MHz. ในทำนองเดียวกันถ้าเราต้องการที่จะรับข่าวสารจากพระผู้เป็นเจ้า เราก็จำเป็นต้องปรับคลื่นความคิดความเชื่อและศรัทธาของเราให้ตรงกับพระผู้เป็นเจ้าด้วย เราจึงจะสามารถรับรู้เข้าใจ ภาวะของพระผู้เป็นเจ้าได้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งสำหรับผู้ที่ต้องการ

จะได้ใช้มุขในทะเลมาไว้เป็นสมบัติ เขาจะต้องคาตังลือกลงไปทะเล เพื่อนำเอาใช้มุขขึ้นมาจากทะเล ไม่มีประยชน์อะไรที่พวก เขาจะคาตังลือกว่าายอยู่แต่ในบริเวณน้ำตื้นวริมฝั่งทะเล แล้วก็มาพูดว่าในทะเลนั้นไม่มีใช้มุขหรือ เรื่องของใช้มุขในทะเลเป็นเพียงเรื่องที่เราลือกกันไปเอง อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าใครอยากจะรู้จัก เรื่องของพระเจ้า เป็นเจ้า พวก เขาจะต้องหาใจให้ถึงลือก และแนบแน่นในพระเจ้า และตัวเขาเองก็จะได้รับข้อพิสูจน์ที่เขาต้องการ

อย่างไรก็ตาม สิ่งทีักสาวมาข้างคันนี้ก็ไม่เค้พิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้า ผู้เขียนมีความเห็นว่ ผู้ที่มีความสามารถและเหมาะสมที่สุดในการตอบคำถามนี้คือ ท่านไอ บาบา แต่เพียงผู้เดียว

ไอ บาบา กล่าวว่า "ความรัก คือ พระเจ้า"(Love is God) เมื่อกล่าวถึงคำว่า "ความรัก" บุคคลแต่ละคนก็จะนึกคิดถึงความหมายของคำนี้กันไปหลากหลาย ต่างวนานา ตามความคิด ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกของแต่ละคน บางคนอาจจะคิดถึงความรักที่ตนเองมีต่อบิคามารดา หรือ ความรักในระหว่างพี่น้อง เครือญาติ ความรักระหว่างสามีภรรยา ความรักที่บิคามารดามีต่อบุตร หรือความรักที่เรามีต่อสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ หรือความรักที่มีต่อสิ่งสูงสุด หรือพระเจ้า ผู้เขียนเห็นว่ เราสามารถพิจารณาความหมายของ "ความรัก" ให้เห็นอย่างชัดเจนได้ ๒ ความหมาย คือ ความหมายในทางโลก (Empirical Meaning) และความหมายในทางจิตวิญญาณ (Spiritual Meaning) ความรักที่เรามีต่อสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ความรักในเสื้อตัวใหม่ กางเกงตัวเก่ง รถจักรยานคันโปรด รถยนต์คันใหม่ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นความรักในทางโลก สามารถเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่เป็น ความชอบ ความพึงพอใจ ความประทับใจ ฯลฯ ความรักในเสื้อตัวใหม่ ก็เรียกว่า เป็นความชอบในเสื้อตัวใหม่ มีความพึงพอใจในกางเกงตัวเก่ง มีความประทับใจในจักรยานคันโปรด หรือ ความรักที่บุตรมีต่อบิคามารดา เราใช้คำเรียกแทนว่ ความกตัญญูรู้คุณบิคามารดา หรือความรักในระหว่างบุคคลต่างๆ เป็นความ

สัมพันธ์ที่เรียกได้ต่างวาทัน ในระหว่างความแตกต่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ความรักระหว่างสามีภรรยา ก็เรียกว่า เป็นความรักความผูกพัน ความรักที่ผู้ใหญ่มิต่อผู้น้อย ก็เรียกว่า ความเมตตา ความเอ็นดู ความรักในหมู่คณะ เราก็เรียกว่า ความสมัครสมาน ความสามัคคี ความรักที่บิดามารดาหมิ่นต่อบุตรธิดา ก็เรียกว่า ความเสียสละ ความรักในกลุ่มบุคคลที่มีคุณวุฒิและวัยวุฒิพอวาทัน เราก็มักจะเรียกว่า ความเป็นเพื่อน หรือความเป็นมิตร สรุปแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นความรักในทางโลกที่อยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น ความผูกพัน ความประทับใจ ความรักใคร่ ความเคารพนบถนอม ความเป็นพี่น้อง ความเป็นมิตร ความเมตตา ความกรุณา ฯลฯ เมื่อมองความรักในทางโลกจากแง่มุมของความรักในทางจิตวิญญาณ หรือ จากมุมมองของความสมบูรณ์ หรือ สิ่งสูงสุด หรือ พระเจ้า ความรักในทางโลกเหล่านี้จะได้รับการขนานนามว่า เป็นความยึดมั่นถือมั่น โลกนี้ถูกครอบคลุมไปด้วยคาน้ำชั่งแห่งความยึดมั่นถือมั่นอันกว้างใหญ่ไพศาล แม้แต่ความรักในพระเจ้า ซึ่งเรียกว่า รักดี ก็ถือว่าเป็นความยึดมั่นถือมั่น ฉะนั้น สิ่งที่เราสังเกตได้อย่างหนึ่งในขณะนี้ก็คือ "ความรัก" เป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือ มนุษย์กับสัตว์ หรือพืชหรือสิ่งที่มีชีวิต หรือมนุษย์กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต

"ความรัก" มีสาระสำคัญมาจากความเสียสละ ในสิ่งนี้อาจจะเรียกว่าผลประโยชน์ที่มีแก่ตนเอง อาจจะมีผู้สงสัยว่า ในชีวิตประจำวันของเรา เห็นมีแต่การประพฤติกปฏิบัติ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง จะมีความเสียสละถึงกล่าวได้อย่างไร พวกเขาเห็นว่า การเสียสละก็คือการประนีประนอมกับคนอื่น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนเองให้มากที่สุด ปัญหานี้เป็นปัญหาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าเราเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นแค่เพียงร่างกาย ประสาทสัมผัส รวมทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัส เช่น ความคิดว่าร่างกายนี้เป็นตัวตนแท้จริงของเรา ความยึดมั่นถือมั่นในปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น เป็นต้น แล้วไม่มีสิ่งอื่นใดอีกที่อยู่เบื้องหลัง เช่น จิตวิญญาณ มนุษย์แต่ละคนก็จำเป็นต้องรักษาตนเอง ต้องต่อสู้แข่งขัน เพื่อความอยู่รอด และมีทำให้เกิดความเสียหาย

ธรรมชาติของมนุษย์ก็คือ ความเห็นแก่ตัว เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการกระทำสิ่ง
 ต่างๆของมนุษย์ก็คือ การกระทำเพื่อตนเอง แต่ในทรรศนะของไอแซค บาบาค
 กลับมีความเห็นตรงกันข้ามว่า ธรรมชาติของมนุษย์ก็คือ ความรัก ความเมตตา
 และความไม่เห็นแก่ตัว ในชีวิตประจำวันของเรานั้น เรายังไม่เคยพบมนุษย์ที่
 มีความรัก ความเมตตา และความไม่เห็นแก่ตัวสักคนเดียวเลยหรือ อย่างน้อย
 ประสบการณ์ของตนเองน่าจะบอกได้ว่า เคยมีใครสักคนหนึ่งหรือไม่ ทั้งในอดีต
 ปัจจุบัน และในอนาคต ตัวของตนเองก็มีสิทธิ์ตัดสินใจได้ว่าในขณะนี้ หรือใน
 อนาคต เราจะเลือกปฏิบัติตนเป็นมนุษย์ที่มีความรัก ความเมตตา และความไม่
 เห็นแก่ตัวหรือไม่ ฝ่ายที่เห็นว่าความเห็นแก่ตนเอง เป็นธรรมชาติของมนุษย์
 หรืออัครนิยมก็จะบอกต่อไปได้อีกว่า ที่เขาจะทำการสิ่งต่างๆนั้นก็ เป็นเพราะเขาพอใจ
 ที่ได้ทำ คงพอจะตอบได้ว่า ในกรณีของมารดาที่มีความรักต่อบุตร มีความ
 เสียสละตนเอง ทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำ เพื่อให้บุตรได้มีการศึกษาและมีชีวิต
 อยู่อย่างสุขสบาย จุดประสงค์ของมารดาก็ เพื่อให้บุตรได้มีความสุข มีหลักประ
 กันเพียงพอที่จะใช้ดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต จึงได้ทำประกันชีวิตตนเองไว้กับ
 บริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่ง มารดาจะต้องทำงานหาเงินอย่างลำบากมาส่ง เบี้ย
 ประกัน ตัวของมารดาอาจจะมีความพึงพอใจหรือไม่มีความพึงพอใจก็ได้ในการ
 กระทำเช่นนั้น เช่น สมมุติว่า เมื่อทำประกันชีวิตไปแล้วหลายเดือน จ่ายเบี้ยประ
 กันไปแล้ว มารู้ทีหลังว่าบริษัทประกันชีวิตที่ทำประกันไว้ นั้นเป็นบริษัทปลอม คัม-
 คูนเบี้ยประกันชีวิตไป มารดาก็อาจไม่พอใจตนเองที่จ่ายค่าเบี้ยประกันไป
 เพราะบริษัทแห่งนี้เอาเงินหนีไป มิได้เป็นหลักประกันให้กับบุตรตามที่มุ่งหมายไว้
 หากมารดาจึงไม่พอใจ ก็เพราะสิ่งที่มารดาต้องการคือ การทำให้บุตรมีหลัก
 ประกันในอนาคตไม่บรรลุผล ถ้าความพอใจที่ได้กระทำประกันชีวิตตนเอง เป็น
 จุดมุ่งหมายในการกระทำ มารดาควรจะพอใจไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ไม่ว่า
 มารดาจะรู้ว่า บริษัทนั้นหลอกลวงหรือไม่ ฉะนั้นในการทำประกันชีวิตครั้งนี้
 แรงจูงใจที่ทำให้มารดาทำ คือความพอใจที่จะเกิดกับผู้อื่น มิใช่ความพอใจที่จะ
 เกิดกับตนเอง

หรือถ้าชาวอิตินิยมยังยึดถือความเชื่อที่ว่า การกระทำทุกอันของมนุษย์ทุก
 คน ล้วนแต่เป็นไปเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองทั้งสิ้น ผู้เขียนขอเสนอวิธีการ
 อธิบายปรัชญาการศึกษาของ โส บาบา ความเชื่อของฝ่ายอิตินิยมมาจัดตั้งค่อ
 ายนี้ ุคยมีเงื่อนไขว่าสิ่งที่อธิบายนี้จะ เป็นจริงได้ในบุคคลผู้รู้แจ้งและเห็นความ
 เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสรรพสิ่งเท่านั้น โส บาบา เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างใน
 จักรวาลนี้คือ พรหมัน อากมันที่อยู่ภายในมนุษย์ทุกคนนั้นเป็นส่วนหนึ่ง หรือ เป็น
 ะกายไฟที่ออกมาจากพรหมัน และในขณะที่เดียวกัน อากมันและพรหมันก็คือสิ่ง
 เดียวกัน มนุษย์ก็คือ อากมันที่บริสุทธิ์ เช่นเดียวกับพรหมัน และอยู่ในพรหมัน
 ณ จุดนี้เราสามารถพิจารณาเห็นได้ว่า อากมันย่อยยวที่อยู่ภายในมนุษย์ทุกคนนั้นก็ เป็น
 เสมือนแซนซา และส่วนย่อยต่างวที่ประกอบกันขึ้น เป็นร่างกายแห่งพรหมัน จึง
 อาจกล่าวได้ว่า ตัวคนใหญ่ของมนุษย์ทุกคนคือพรหมัน และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่ง
 ของตัวคนใหญ่ที่เรียกว่า พรหมัน พรหมันจึงเป็นตัวตนเองของมนุษย์ทุกคน และ
 มนุษย์ทุกคนก็เป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คำว่า
 "ผู้อื่น" คำนี้นี้จึงไม่มี เนื่องจาก "ผู้อื่น" หมายความว่าถึง ตัวตนเองของ
 มนุษย์ หรือพรหมัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การกระทำทุกอันของมนุษย์ทุกคน
 ล้วนเป็นไปเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองทั้งสิ้น เนื่องจากคำว่า คนเอง ในที่นี้
 หมายถึง พรหมัน ซึ่งเป็นตัวคนใหญ่ของมนุษย์ทุกคน การกระทำเพื่อคนอื่นจึง
 เป็นการกระทำเพื่อตนเองในความหมายที่กว้าง หรือที่ โส บาบา หรือ ปรัชญา
 เวทานตะ เรียกว่า อาทวตะ ที่เชื่อว่าความจริงสมบูรณ์สูงสุดมีเพียงหนึ่งเดียว
 เท่านั้น แต่ขอย้ำว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ทุกคน ล้วนเป็นไปเพื่อก่อ
 ประโยชน์ให้แก่ตนเอง และการกระทำเพื่อคนอื่นก็เป็นการกระทำเพื่อตนเองใน
 ความหมายที่กว้างนี้ จะเป็นความจริงได้ในผู้ที่บรรลุความรู้แจ้ง และเห็นความ
 เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสรรพสิ่งทั้งหลาย หรือผู้ที่เรียกว่า ชญาณี (Jnani)
 เท่านั้น การกระทำเพื่อร่างกายตนเอง หรือเพื่อร่างกายอื่น ก็เป็นไปเพื่อตัว
 คนใหญ่หรือพรหมันทั้งนั้น เพราะอากมันก็คือ พรหมัน ดังเช่น หยกน้ำที่มาจาก
 มหาสมุทรที่ยังคงรสชาติของความเค็มเช่นน้ำในมหาสมุทร อาจจะไม่แตกต่างกัน

ในรูปและนามที่ใช้เรียกขานกัน แต่สำหรับสาระสำคัญภายในแล้ว สิ่งนี้คือ สิ่งเดียวกัน

โส บาบ่า แนะนำให้มนุษย์พัฒนาแผ่ขยายความรักในพระเจ้า ที่เป็นความรักสากล สามารถแผ่ขยายไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความรักในทางโลก หรือสามารถเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า ความยึดมั่นถือมั่น จะก่อให้เกิดเป็นผลกระทบที่หาให้มนุษย์ต้อง เรียนว่าอยู่อยู่ในโลกแห่งวิญญูสงสาร ความรักในทางโลกจะเกี่ยวข้องกับยึดมั่นผูกพันอยู่กับร่างกาย และสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับร่างกาย เช่น บ้านของฉัน สมุดของฉัน เสื้อของฉัน กางเกงของฉัน รถของฉัน และสิ่งที่เป็นของฉันทั้งหลาย เมื่อรถยนต์คันนี้เป็นของฉัน ฉันก็ดูแลรักษามันอย่างทะนุถนอม ทั้งๆที่เมื่อก่อนหน้า ตอนที่รถยนต์คันเดียวกันนี้ยังจอดอยู่ที่โชว์รูม ฉันไม่เคยเป็นห่วงมันเลยว่ามันจะมีน้ำมันเครื่อง น้ำมันเบรค หรือเบลา ที่เป็นตัวนี้ก็เพราะความเป็นเจ้าของมันนั่นเอง แต่ความเป็นเจ้าของในวัตถุทางโลก เป็นสิ่งที่มีได้ อย่างจำกัด เมื่อมนุษย์มีความต้องการเพิ่มมากขึ้น เรื่อยๆจนไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์จึงต้องประสบปัญหาความยุ่งยาก แต่ความเป็นเจ้าของความรักในพระเจ้า เป็นสิ่งที่มีได้ไม่จำกัด มนุษย์ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของ และมอบความรักสากลนี้ให้ แก่กันและกันได้จนความรักนี้รอบล้อมมนุษย์ทุกคนไว้ ความรักสากลนี้เป็นสิ่งที่ เชื่อมโยงมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับพระเจ้า และมนุษย์กับจักรวาลนี้เข้า าว์ด้วยกัน ความรักนี้จึงเป็นพื้นฐาน ที่ฝึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ สรรพสิ่ง

มีคำถามต่อมาอีกว่า สังคมประกอบไปด้วยแ่งมุมอื่น ๆ มากมาย เช่น การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ปรัชญาการศึกษาของโส บาบ่า ไม่ได้กล่าวถึง แ่งมุมเหล่านั้นเลย ซึ่งตามปกติแล้ว ในสังคมหนึ่งๆ จะมีการเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นไปของสังคมนั้นๆ เป็นตัวกำหนดระบบการศึกษาว่าจะ เป็นไปอย่างไร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตามทฤษฎีการศึกษาของโส บาบ่าจะเป็นไปแบบใด ก็ขอตอบได้ว่า เป็นข้อเท็จจริงที่งานวิจัยนี้ไม่ได้กล่าวถึงแ่งมุมทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ-สังคม ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าหลักการสำคัญขั้นพื้นฐานในการ

เปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาสังคมต่างวานั้น อยู่ที่การปรับรูปร่าง เจกบุคคลแต่ละคนที่อยู่
 วนสังคมโดยใช้ "ความรัก" และกลไกของการแก้ไขก็คือ ความร่วมมือกันฉันท์
 พี่น้องระหว่างมนุษย์ ไม่ใช่มุ่งไปที่ตัวระบบ นี่คือหลักการและกลไกที่สามารถจะ
 ปรับรูปร่าง เจกบุคคลและสังคมได้ทั้งสองประการ ไม่ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องนั้นจะอยู่
 วนขอบข่ายของสังคมวิทยา หรือ เศรษฐศาสตร์ ก็ให้มุ่งหาด้วยความรัก และ
 อดยอาศัยความรัก ให้ทั้งคนยากจน และคนมั่งมีหาแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อ
 จัดความขัดแย้งทางสภาพเศรษฐกิจ - สังคมที่เป็นอยู่ ให้ปรากฏออกมาในรูป
 ของการร่วมมือกันฉันท์พี่น้องนี่เอง แต่ปัญหาก็ยังมีอยู่คือ จะรวมคนทั้งสองชนชั้น
 นี้ เข้าด้วยกันอาศัยอยู่บนหลักการหรือพื้นฐานเดียวกันได้อย่างไร? เพราะพวก
 คนรวยได้แยกตัวเองออกไปอาศัยอยู่ในสภาพสังคมแบบหนึ่ง ส่วนคนจนก็แยกตัว
 ไปอาศัยอยู่ในสภาพสังคมอีกแบบหนึ่ง ไม่ บายาได้ใช้สิ่งที่เรียกว่า การ เปิดชุม
 ทรัพย์ทางจิตวิญญาณ อดยการชี้ทางให้พวกเขา เห็นสันติสุขในใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่
 ทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนต่างต้องการ พวกเขาจะต้องละความต้องการและ
 ความสุขสบายทางวัตถุทิ้งไป ผู้แสวงหาสันติสุขในใจจะได้ค่อยๆ เรียนรู้ว่า
 สภาวะอันบรมสุขนี้ไม่อาจจะซื้อได้ด้วยเงินทอง หรือมอบเป็นของขวัญให้แก่กันได้
 แต่ต้องมาจากตัวของ เขาเอง มาจากแหล่งต้นตอ ซึ่งก็คือ พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรง
 สถิตย์อยู่ภายในดวงจิตของเขา แนวความคิดนี้จะก่อให้เกิดการผูกไมตรี และ
 ความเอื้อเฟื้อกัน เหมือนพี่เหมือนน้องระหว่างคนรวยและคนจน คนที่มีมากจะ
 ต้องตัดความต้องการที่ไม่จำเป็นทิ้งไป ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีน้อยก็จะได้รับในสิ่ง
 จำเป็นต่างวที่เขาต้องการ ก็อาจจะมีคนสงสัยว่า วิธีการตามที่กล่าวมานี้ ฟังดู
 ง่ายดี และอาจจะ เป็นแนวความคิดที่คนจนพอใจ เพราะพวกเขาไม่ต้องสูญเสีย
 อะไร และจะเป็นผู้ได้สิ่งที่จำเป็น แต่สำหรับคนรวย เขาจะต้อง เป็นฝ่ายสูญเสีย
 เสีย ถ้าพวกเขาปฏิบัติตามความคิดนี้ นี่เป็นจุดสำคัญของปัญหา คนร่ำรวย
 คนที่มีอำนาจ ชนชั้นนาค่างวในสังคม จะต้อง เป็นฝ่ายที่สูญเสีย เป็นฝ่ายระงับ
 คำนิยมที่ผิดๆ ครอบาคผู้คนต่างวรวมทั้งชนชั้นนาคูมีบทบาทชั้นนาคูทางการศึกษา
 ยังตก เป็นทาสของ เรื่องทางวัตถุแล้ว ทรานนั้นก็ยังไม่มีความที่จะแก้ปัญหาคู

เราสามารถเฉลี่ยความมั่งคั่ง ที่ดิน และทรัพย์สินให้เท่าเทียมกันได้ทางกฎหมาย แต่กฎหมายไม่สามารถทำให้มนุษย์มีคัมภีร์ความต้องการที่เท่าเทียมกันได้ เรื่องเช่นนี้จะต้องอาศัยการบำบัดรักษาทางจิตวิญญาณเท่านั้น

ถ้าจะกล่าวกันไปแล้ว ใครกันแน่ที่ เป็นผู้ร่ำรวย? ระหว่างคนที่เต็มไปด้วยความอยากแล้วก็ต้องพบกับความยุ่งยากใจ และความวิตกกังวล กับคนที่พอใจแค่ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต แล้วเป็นผู้มีความสุขภายในใจ เมื่อเราใช้ เกณฑ์ของความทุกข์ภายในใจมาเป็น เครื่องตัดสินแล้ว คนจนนั้นจะเป็นผู้ที่ร่ำรวยในทางจิตวิญญาณ ในขณะที่คนร่ำรวยทรัพย์สินทางวัตถุกลับกลายเป็นผู้ยากจนไป สิ่งที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่า นั้น แท้ที่จริงแล้ว มีใช่ เรื่องของความทุกข์ในทางวัตถุ แต่เป็นเรื่องของความทุกข์ในทางจิตวิญญาณ ไปส บาบากล่าวว่า อดทนหรือความเห็นแก่ตัวนั้นอยู่ได้ด้วยการรับและการลืม ส่วนความรักนั้นอยู่ได้ด้วยการให้และการให้อภัย (Ego lives by getting and forgetting. Love lives by giving and forgiving.) เราจะต้องไม่ไปให้ความสำคัญในเรื่องมาตรฐานความเป็นอยู่ของชีวิต แต่จะเน้นในเรื่องการมีความคิดในทางที่สูงส่ง และการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย (High thinking and low living) มนุษย์ควรดำรงชีวิตโดยมีหลักการอยู่บนความอ่อนน้อมถ่อมตน มีศีลธรรม มีความกรุณา และไม่ยึดติดอยู่ในเงินทอง หรือมีความอยากที่จะใช้ชีวิตอย่างหรูหราฟุ่มเฟือย เราจะต้องทำให้มนุษย์มีความสำนึกในการเอาชนะคัมภีร์ และความอยากที่จะเสพสุขทางวัตถุ และมีความเป็นอยู่ที่หรูหรา จะต้องไม่กลายเป็นทาสของค่านิยมที่ผิดๆ เหล่านี้

การที่มนุษย์รู้จักจำกัดกิเลสตัณหา และเข้าใจถึงผลร้ายของมันว่าจะทำให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้พันธนาการ และเครื่องร้อยรัด สิ่งนี้จะ เป็นวิถีทางหรือวิธีที่จะแก้ปัญหาในเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน และปัญหาความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ ุคยคนรวยจะต้องยอมสละความต้องการส่วนเกินที่เหลือเพื่อออกไป ส่วนคนจนจะต้องได้รับสิ่งจำเป็นที่ตนต้องการมากขึ้น นี่เป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการกระจายรายได้มากขึ้น องค์การ

ทางการกุศล และสถาบันการศึกษาต่างๆ ตามแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษาของไล บาบา จะเป็นการนำคนรุ่นใหม่ให้เดินเข้าไปสู่เส้นทางของ สัจยะ หรือความจริง ธรรมะ หรือ ความประพฤติปฏิบัติชอบ ศานติ หรือ ความสงบ อหิงสา หรือ ความไม่เบียดเบียน อดยมี เปรมะ หรือ ความรักเป็นแกนกลาง

มีคำถามว่าแล้ว "เปรมะ" หรือ "ความรัก" นี้ไปประยุกต์เข้ากับปรัชญาการศึกษาของไล บาบา ได้อย่างไร? ปรัชญาการศึกษาของไล บาบา สามารถกล่าวถึงได้ เป็น ๒ หัวข้อใหญ่คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา และองค์ประกอบของการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาตามทรรศนะของไล บาบา มุ่งเพื่อให้มนุษย์พัฒนาตนเองจนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ๔ ประการ มีชีวิตที่มีคุณค่า และมีอุปนิสัยที่ดีงาม อดยมี "ความรัก" เป็นกระแสที่อยู่ภายใต้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ทั้งหมด

ความจริง ความรักที่ปรากฏออกมาในความคิดคือความจริง ความคิดมาจากอำนาจของจิตใจในการใช้ให้สมองคิดวิเคราะห์ แยกแยะ เราสามารถแสวงหาความจริง อดยการหมั่นถามตัวเองว่า "ตัวฉันที่แท้จริงคือใคร" จนกระทั่งความคิดของเราเฉียบคม และสามารถแยกแยะความจริงออกจากความไม่จริง ความคิดของเราเป็นบันไดนาคทางของเราไปสู่ปัญญาที่แท้จริงได้ ตามทรรศนะของไล บาบาแล้ว ความจริง คือ สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง

ความประพฤติชอบ ความรักที่ปรากฏออกมาในการกระทำคือความประพฤติชอบ การกระทำมาจากกิจกรรมของร่างกาย ทุกสิ่งทุกอย่างในร่างกายของมนุษย์จะต้องทำหน้าที่ของมันอย่างถูกต้อง อย่างน้อยที่สุดจะต้องไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อน เช่น ตา มีหน้าที่ในการมองเห็น หู มีหน้าที่ในการฟัง จมูก มีหน้าที่ในการดมกลิ่น ปาก มีหน้าที่ในการเคี้ยวอาหาร รับรู้รส และหูคนในสิ่งที่ดี ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ มือ ของเราต้องมีไว้คอยช่วยเหลือรับใช้บริการผู้อื่นอยู่เสมอ ความประพฤติชอบยังรวมไปถึงการดูแลร่างกายให้มี

สุขภาพอนามัยที่ดี ทานอาหารที่ถูกต้องโภชนาการ และนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การมีสุขภาพที่แข็งแรงจะเป็นพื้นฐานในการกระทำสิ่งที่ดี ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติอีกมากมาย

ความสงบ ความรักที่ปรากฏออกมาในอารมณ์คือความสงบสุข โดยทั่วไปอารมณ์ของเราจะขึ้นลงๆ มีความโกรธ ความดีใจ ความเสียใจ ความสมหวัง ความผิดหวัง บางครั้งรื่นเริง บางครั้งเศร้า บางครั้งวิตกกังวล ในการที่เราจะพัฒนาอารมณ์ของเรานั้น เราจะต้องมีความสงบอยู่ตลอดเวลาไม่หวั่นไหวในสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าเริงเกินไปเมื่อมีความดีใจ ไม่เศร้าจกเศร้าครวญเมื่อมีความทุกข์ เราจะต้องถือว่าเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นเป็นบทเรียนที่จะสอนเรา อย่างไรก็ตาม มันเป็นการง่ายที่จะบอกว่าเรามีความสงบเมื่อสถานการณ์รอบด้านดูน่าสบาย แต่คือเมื่อเราเผชิญกับอุปสรรคความยากลำบาก หรือสถานการณ์รอบด้านไม่เป็นไปตามที่เราคาดคิด เราจึงจะมีโอกาสพิสูจน์ และพัฒนาความสงบขึ้นมาได้อย่างแท้จริง

ความไม่เบียดเบียน ความรักที่ปรากฏออกมาในความเข้าใจคืออหิงสา มีความเข้าใจว่าในจักรวาลนี้ไม่มีผู้อื่น มีแค่พลังงานบริสุทธิ์ มีแต่พระเจ้า มีพุทธะ ธรรมกาย จิตสากล หรือจิตหนึ่ง เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ที่เรียกว่าเป็นอหิงสาก็เพราะเล็งเห็นว่าไม่มีผู้อื่น คัมภีร์อุปนิษัต กล่าวว่ "ที่ใดมีผู้อื่นที่นั่นมีความกลัว" เมื่อไม่มีผู้อื่น ก็ไม่มีความกลัว เมื่อไม่มีความกลัว ก็ไม่มีความรุนแรง เมื่อไม่มีความรุนแรง ก็คือ อหิงสา

การศึกษาเพื่ออุปนิสัยที่ดียาม ก็เป็นการแสดงตนออกมาของ "ความรัก" เมื่อเรามีความรัก เราก็จะมีอุปนิสัยที่ดียาม หลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานที่เกิดขึ้นอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น ในชีวิตของนักดนตรีคนหนึ่ง มีความรักในเสียงดนตรีตั้งแต่ยังเด็ก มีความหลงใหลในเสน่ห์ของเสียงเพลง ความคิดที่เกี่ยวช้องกับเสียงดนตรีก็ เกิดคามขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นความคิดที่อยากจะศึกษาเครื่องดนตรีชนิดที่เราชอบ ศึกษาทักษะการเล่นดนตรี ศึกษาการเขียนบันทึกลงเสียงดนตรี ศึกษาการแต่งเพลง ฯลฯ เมื่อเกิดความคิดที่ดีเหล่านี้ขึ้นมา

ในระดับหนึ่งแล้ว "การกระทำ" ต่างๆ ก็เกิดขึ้นตามมา เช่น เริ่มต้นหัดเล่นเครื่องดนตรี ในวันแรกก็ยังไม่เป็นเพลง แต่เมื่อมี "การฝึกฝน" ในเวลาเย็น หรือเวลาว่างของทุกวัน ครึ่งแล้วครึ่งเล่า จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี จนกลายเป็น "อุปนิสัย" ที่ดี ทำให้ในวันทุกวันนี้คนคนคนนั้นสามารถออกแสดงดนตรี สร้างความสุขใจ ความประทับใจ สร้างความรัก-ความเข้าใจ ให้แก่ผู้ที่ไต่ยี่นาไต่ฟัง กล่าวโดยสรุป ความรักความเข้าใจ ความประทับใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้ชมผู้ฟังนั้น เป็นผลมาจากพลังของเสียงดนตรี ที่ได้มาจากการกระทำในการเล่นเครื่องดนตรีของนักดนตรี ทักษะก็มาจากการสร้างอุปนิสัยที่ดี อุปนิสัยที่ดีก็มาจากการฝึกฝน มาจากการกระทำ มาจากความคิดที่ดี เป็นแรงผลักดันที่มาจากความรักในเสียงดนตรีนั่นเอง

ในส่วนของผู้ประกอบการศึกษา อันได้แก่ ครู , บิคา มารดาหรือผู้ปกครอง , นักเรียน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรจะต้องใช้ "ความรัก" ไปประยุกต์ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ และให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ครู จะต้องเป็นผู้ที่มีความรักอยู่เต็มหัวใจ เป็นความรักที่พร้อมเสมอที่จะบริการรับใช้มนุษยชาติ เมื่อครูมีความรัก เช่นนี้แล้ว สิ่งนี้จะพัฒนาออกไปเป็นความคิดที่ดี อย่างแรกสุด ครูจะต้องพัฒนาตัวของครูเองให้เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะและความชำนาญในด้านต่างๆ มีความรักในจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายในชีวิตของครูด้วย พัฒนาลักษณะนิสัยของความเสียสละ เช่น การเสียสละเวลาในการสอนนักเรียน ครูสอนนักเรียนทั้งในด้านความรู้ต่างๆ ทักษะต่างๆแล้ว ยังเสียสละเวลามาคอยอบรมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีศีลธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมมากกว่าของตนเอง แทนที่ครูอาจจะใช้เวลาในช่วงนั้นไปหาธุรกิจส่วนตัวตามความรู้ ความถนัดของครู เพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวครูเอง แล้วนำรายได้ที่ได้มานั้นไปใช้จ่ายส่วนตัวอย่างเพลิดเพลิน ครูผู้เสียสละกลับไม่ทำ ก็เนื่องมาจากความรักที่ครูมีต่อนักเรียนปรารถนาที่จะกระทำคนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ถ้าจะพิจารณาในแง่ของ

อาชีพแล้ว อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความเสียสละมากกว่าอาชีพอื่นในทุกอาชีพ
 ราชการต้อง เสียสละ เวลาในชีวิตทั้งชีวิต เพื่อสร้างคนที่ติดตามอุดมคติ เป็นชีวิตที่
 เป็น "การให้" โดยแท้ ครูในทรณะของ โส บาบ่า จะมีเพียงสิ่งจำเป็นสำหรับการ
 การดำรงชีวิตเท่านั้น จะต้อง เป็นผู้ว่าในการลดความทะยานอยากทางด้านวัตถุ
 เป็นผู้ว่าทางด้านวิชาการ อดยอาศัยความรักอันแน่นแน่นในการศึกษาหาความรู้
 ครูจะต้อง เสียสละ เวลาเพื่อความเป็นผู้ว่าทางด้านวิชาการด้วย อันจะนำความ
 เชื่อมมั่น เชื่อถือมาสู่ นัก เรียน และบุคคลอื่นที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ครูเป็น
 ตัวอย่างของชีวิตที่คิงามในสังคมที่ครู เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ครูในอุดมคติของ
 โส บาบ่า ถ้าจะกล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว เมื่อครูพัฒนาตัวเองไปสู่จุดสูงสุด ก็หมาย
 ความว่า ได้พัฒนาแผ่ขยายความรักขึ้นไปสู่ศักยภาพสูงสุด ครูตามทรณะของ
 โส บาบ่า จะ เรียกได้ว่า เป็นตัวตนแห่งความรัก หรือ ครูก็คือ ความรักที่เคิน
 ได้ด้วยชา ๒ ชา อาจจะมีผู้คิดสงสัยขึ้นมาว่า แล้วจะมีครูที่ เสียสละมาก เช่นนี้
 มีบทบาทมาก เช่นนี้ ครูในอุดมคติ เช่นนี้จะมียู่ในสังคมปัจจุบันได้หรือไม่? คำถาม
 นี้เป็นคำถามในเชิงปฏิบัติ ความเป็นไปได้ในความจริงของครูในอุดมคติ
 เช่นนี้ขึ้นอยู่กับ "ความรัก" ที่มีสาระสำคัญมาจากความเสียสละของครูว่าจะมี
 "มาก" เท่าใด? ถ้าครูตัดสินใจว่าตนเองยอมรับความเสียสละที่อาจจะเกิดขึ้น
 ได้ทั้งหมดตามความสามารถที่ตนเองจะรับได้ ด้วย "ความรัก" อันแรงกล้า
 ครูในอุดมคติตามทรณะของท่าน โส บาบ่า จะมีไม่ได้เลยสักคนเดียวหรือ ใน
 ทรณะของผู้เขียนเห็นว่า อย่างน้อยที่สุด การดำเนินชีวิตของท่าน โส บาบ่าที่
 ยังดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันจะเป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่ง ที่จะพิสูจน์ความมีอยู่ของครู
 ในอุดมคตินี้ได้ ขอให้สังเกตด้วยว่า การกระทำของครูที่ เสียสละตามทรณะ
 ของ โส บาบ่า นี้จะไม่มีการสูญเปล่า ทั้งนี้เป็นไปตามความเชื่อในเรื่องของกฎ
 แห่งกรรม ที่เชื่อว่า การกระทำทุกอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นการกระทำที่ดีหรือ เลว
 ย่อมต้องได้รับผลแห่งกรรมไม่ช้าก็ เร็ว

กล่าวโดยสรุปแล้ว ครู เป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคนในปรัชญาการศึกษาตาม
 ทรณะของ โส บาบ่า บทบาทในการ เป็นผู้ว่าความรักมาสู่ นัก เรียน บิดามารดา

หรือผู้ปกครอง ตลอดจนบุคคลต่างๆที่ครู เข้าไปเกี่ยวข้องกับ บทบาทในการปลูกฝังคุณค่าความเป็นมนุษย์ เข้าไปในการเรียนการสอน ทั้งโดยวิธีตรงคือเป็นวิชาศีลธรรมที่อยู่ในหลักสูตร หรือโดยวิธีการแทรกวิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์นี้ เข้าไปในวิชาการต่างๆ หรือ เข้าไปในกิจกรรมนอกหลักสูตร

บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ตามปกติคนโดยทั่วไปมักจะ เห็นว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องมีความรักให้ลูกของตนเองอยู่แล้ว แต่ในทรรศนะของ โส ปาปา แล้ว เห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องมี "ความรัก" ในมนุษยชาติ เช่นเดียวกับครูด้วย ความรักที่มีต่อลูกของตนเองนั้น เป็นความยึดมั่นถือมั่นในทางโลก มีตัวอย่างความรักลูกแบบผิดๆที่พ่อแม่มีต่อลูก เกิดขึ้นได้มากมายหลายตัวอย่าง เช่น ความรักโดยการตามใจ ให้ความต้องการทางด้านวัตถุ อย่างที่ตัวของพ่อแม่ต้องการ แล้วคิดว่าลูกคงจะต้องการ เช่นนั้นด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นความหวังดีของพ่อแม่ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ได้อบรมสั่งสอน ละเลยในสิ่ง เล็กๆน้อยๆที่เด็กได้ประพฤติปฏิบัติ จนสะสมกลายเป็นอุปนิสัยที่ไม่ดีต่างๆ เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การพูดบด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้ปกครองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บิดามารดาจะต้องร่วมมือกับครูอย่างใกล้ชิดในการ เพาะปลูกฝังคุณธรรมในการเห็นแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยการเริ่มจากสิ่ง เล็กๆน้อยๆภายในบ้าน การเสริมสร้างวินัยภายในบ้าน ผักผ่อนการตื่นนอนในตอนเช้าให้เป็นนิสัย สอนให้ช่วยทำงานบ้านงานที่เขาพอจะทำได้ ฯลฯ ตัวอย่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่บิดามารดาจะต้อง เสียสละ เวลาให้การอบรมบ่มนิสัย บิดามารดาจะต้องคอยเป็นที่ปรึกษา ชี้แนะ ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ เป็นเพื่อนที่คอยให้กำลังใจในยามพลาดหวัง เป็นผู้ที่เสียสละในคำกล่าวถึงทรัพย์ หรือแม้กระทั่งชีวิตของตนเอง บิดามารดาจึง เปรียบเสมือนฐานอีกด้านหนึ่งของสามเหลี่ยมหน้าจั่วที่มีครู เป็นฐานอีกด้านหนึ่ง ให้นักเรียนสามารถยืนขึ้นมาอยู่บนมุขยอดคของสามเหลี่ยมนี้

บิดามารดาควรจะต้องตระหนัก และ เข้าใจในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ สิ่งนี้ก็โดยอาศัย "ความรัก" นอกจากนั้นแล้ว ความสอดคล้องกันของความคิด

คำพูด และการกระทำ ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าพ่อแม่มีความรักอยู่ในความคิด แต่ไม่ได้พูดออกมา หรือพูดออกมาเป็นคำพูดว่า ว่ากล่าว แสดงอารมณ์อย่างรุนแรง เด็กบางคนจะไม่เข้าใจพฤติกรรมเช่นนี้ของพ่อแม่ พ่อแม่มีความคิดว่ารัก แต่พูดกับเด็กว่าเกลียด คำพูดที่ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจผิดจะฝังตัวอยู่ในจิตใจลึกซึ้งจนกลายเป็นผลร้ายที่อาจต้องทำการแก้ไขอย่างหนัก ซึ่งอาจเป็นเหตุที่ทำให้เราต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไม่ประหยัด เช่น ลูกอาจจะฝังใจว่าพ่อแม่เกลียดตน จึงหันไปพึ่งยาเสพติด กว่าพ่อแม่จะรู้ ลูกก็กลายเป็นคนติดยาเสพติดไปแล้ว เมื่อถึงเวลานั้นจะต้องใช้เงิน เวลา กำลังใจอีกสักเท่าใด ในการเลิกยาเสพติด หรือพ่อแม่พูดแต่คำหวาน แต่ไม่แสดงถึงความจริงใจด้วยการกระทำ เช่น การยอมเสียเวลาไปทำกิจกรรมต่างวกับลูกตามที่สัญญาไว้ เมื่อพูดสัญญาว่าจะกระทำ แต่ไม่กระทำจริงก็จะกลายเป็นความขัดแย้งกันระหว่างคำพูด กับการกระทำ ไม่ได้แสดงออกถึง "ความรัก" ที่แท้จริง

นักเรียน สามารถแสดงตัวตนของ "ความรัก" ออกมาได้ ในรูปของความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ในรูปของความเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ มีการดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ศีลธรรมที่มาจาก "ความรัก" ในเพื่อนมนุษย์ทุกคน มีความรักที่จะให้บริการต่อสังคม เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดินที่ให้อาศัย ให้น้ำ ให้อาหาร เลี้ยงชีวิต จนเราได้เรียนรู้จักคุณค่าแห่งชีวิต นักเรียนควรจะต้องตระหนักถึงกฎแห่งกรรม หรือกฎแห่งเหตุและผล ที่เป็นกฎอันศักดิ์สิทธิ์ที่ควบคุมจักรวาลนี้ให้ดำเนินไปได้อย่างสันติ ไม่ว่านักเรียนจะกระทำสิ่งใด สิ่งนั้นย่อมมีผลที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นการกระทำที่ดี หรือการกระทำที่เลว นักเรียนจึงควรตั้งใจหาหน้าที่ของตนเองที่มีในขณะนี้ คือ การศึกษาเล่าเรียนให้เต็มกำลังความสามารถ อดยียมนั้นกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มี "ความรัก" ในมนุษยชาติ เป็นศูนย์กลาง เมื่อนักเรียนมี "ความรัก" ในมนุษยชาติ นักเรียนก็ไม่ต้องการกระทำสิ่งใดที่จะทำให้อันเป็นที่เคียดแค้นร้อนใจแก่บุคคลอื่น ๆ นั่นคือ ความประพฤติดชอบ จากการที่นักเรียนมีความรักที่เกิดขึ้นในความคิดที่จะรับใช้มนุษยชาติ นักเรียนควรจะเริ่ม

ต้นจากการควบคุมตนเองไว้แต่ก่อน ควบคุมร่างกายของตนเอง ควบคุมอารมณ์
 ของตนเอง ควบคุมอายคนละสัมผัสต่างๆของตนเอง มุ่งความสนใจของตนไปสู่
 การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะได้มีโอกาสแสดงความ
 รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เป็นผู้ "ให้" และ "ได้รับ" ความ
 รัก ด้วยกันทั้งนั้น เช่น นักการเมืองจะต้องใช้ "ความรัก" ในมนุษยชาติกำหนด
 นโยบายทางการศึกษาให้มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น เห็นคุณค่าของ
 ความเป็นคน เห็นมนุษย์ที่ไม่ใช่เครื่องจักร ชนชั้นนาทางสังคมเหล่านี้เป็นผู้ที่มี
 อิทธิพลในการสร้างค่านิยมทางสังคม เช่น ถ้านักการเมืองยอมเลิกนิสัยการสูบ
 บุหรี่ เขาเป็นตัวอย่างที่จะช่วยให้ผู้คนในสังคมอีกหลายคนได้เลิก เผาผลาญบุหรี่
 ลงไปอีกมาก สุขภาพร่างกายของผู้คนก็คงจะแข็งแรงขึ้น วิกฤตงบประมาณก็
 อาจจะไม่ค่อยลงไป ทำให้รัฐสามารถประหยัดเงินงบประมาณแผ่นดินทางด้าน
 การรักษาโรคที่มาจากการสูบบุหรี่ลงได้ แล้วนำเงินภาษีอากรของประชาชนที่
 ประหยัดได้ไปพัฒนาทางด้านปัจจัยการศึกษาของนักเรียนในชนบทที่ยังมีความขาด
 แคลน เขาจะได้สร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคม สังคมก็จะมีความร่วมมือ
 เขาผู้ เป็นคนหนึ่งที่อยู่อาศัยในสังคมก็จะได้รับความร่วมมือกันไปด้วย

สื่อสารมวลชนต่างๆก็เป็นผู้มีส่วนในการใช้ "ความรัก" ให้เป็นประโยชน์
 ต่อมนุษยชาติ สร้างสรรค์ความรักความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
 ตัวอย่าง เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสื่อสารต่างๆเหล่านี้ ผู้ควบคุมสื่อมีส่วนขึ้นๆและ
 ให้ "ข่าวสาร" ที่จะเป็นการสร้าง "กระแส" ต่างๆที่เกิดขึ้นได้ในหมู่คนที่ได้รับ
 ทราบข่าว เช่น รายการข่าวต่างๆ สื่อสามารถสอดแทรกเนื้อหา แรงบันดาลใจ
 ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของความรัก ความเสีย
 สละ ความเข้าใจอันดีในหมู่ประชาชน หรือรูปแบบต่างๆของความรัก จาก-
 เหตุการณ์ข่าวที่ปรากฏขึ้น เช่น ข่าวการปลูกป่าเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เพื่อรักษาสภาวะแวดล้อม ก็เพื่อให้มนุษย์ได้มีสุขภาพร่างกายที่
 แข็งแรง เพื่อพร้อมในการบริการรับใช้ต่อสังคม เป็นความประพฤตินิยม หรือการ

เสนอข่าวผลการสอบคัดเลือก เข้ามหาวิทยาลัย สื่อสารมวลชนสามารถเสนอ "ข่าวสาร" ที่ให้กำลังใจ ให้ความหวัง ชี้ทางเลือกใหม่ให้สำหรับผู้ที่พลาดหวัง ไม่สนับสนุนให้ผู้พลาดหวังกระทำสิ่งใดที่จะทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน

สรุปแล้วในทรรศนะของเส บาบ่าเห็นว่า "ความรัก" ได้เข้าไปประยุกต์ใช้โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในบริษฏการศึกษ ความรักที่แท้จริง เป็นความรักที่จะ เสียสละตนเอง เพื่อบริการและรับใช้แก่มนุษยชาติ uly จะต้องมี ความสอดคล้องกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ